

ПРИКАЗИ КЊИГА

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР

**МИРНО
ЈОВАНОВИЋ**

ПРОБЛЕМИ ПАРТИЗАНСКОГ РАТОВАЊА И САВРЕМЕНА БОРБЕНА СРЕДСТВА

Рајко Танасковић: *ПИТАЊА ПАРТИЗАНСКОГ РАТОВАЊА*, издање „Војне библиотеке — наши писци“ ВИЗ ЈНА „Војно дело“ 1961. год.

Прошла година, као ретко која, била је врло плодна на плану публицистичке активности. Издат је низ интересантних и разноврсних публикација и књига на теме из народноослободилачког рата. Тиме је заиста видно и богато обележена Двадесетогодишњица Револуције. Били би, свакако, занимљиви шира анализа и пресек ових остварења, нарочито у погледу уочавања карактеристика и тенденција наше публицистике по овим темама, које ће без сумње остати врло значајне и надаље, после јубиларне године. Важно је запазити да у обиљу мемоарске, хронографске и историјске обраде имамо и низ интересантних покушаја војнотеоретског уопштавања и обрађивања искустава из нашег народноослободилачког рата.

Нова књига генерала Танасковића спада у ову врсту остварења. По шире покренутим проблемима у вези са применом партизанског ратовања у савременим условима, по обради одређенијих питања партизанске тактике, по начину обраде: конфронтирање наших ратних искустава а и искустава других са садашњим условима и погледима, ова књига ће посебно привући пажњу читалаца. Она свакако значи озбиљан допринос војнотеоретској обради наших ратних искустава, особито у смислу презентирања оних, актуелних и употребљивих за наше савремене потребе.

Аутор је прецизно определио предмет своје књиге на проблеме партизанске тактике, и тога се доследно држао у читавој обради. Но, исто тако, правилно је осетио потребу да изнесе и извесне шире оквире партизанског ратовања, из чијег се тек сагледавања могу разумети финесе и форме партизанског ратовања у области тактике. Посебно су интересантна ауторова разматрања на тему о савремености партизанског рата, којима он не даје полемички карактер. Аутор савременост партизанског рата гледа кроз констатацију „да ће партизански рат бити најпогодније средство мале земље да се успешно супротстави несразмерно јачем агресору.“ Пошто су очигледне опасности и могућ-

ности и у данашњем свету да мале земље постану жртве и објекти дејстава агресора, па и таквих који би били технички и бројно супериорнији, разумљива је и свакако актуелна њихова потреба да изучавају и изналазе облике и методе најпогоднијег супротстављања и пружања отпора. На овом плану свакако, поред осталог, облици и методи партизанског ратовања нису изгубили на својој савремености. Напротив.

Исто тако, савременост партизанског ратовања и проблеме везане за његово организовање, припремање и вођење, аутор је посматрао са аспекта употребе савремених борбених средстава и њиховог утицаја на вођење овог облика ратовања.

Своје погледе на ове теме он изражава у тврдњама да ће се средства за масовно уништавање употребљавати „без обзира на облик рата“. Но, њихова ће употреба имати особености у партизанском ратовању, друкчије ће се рефлектовати њихов општи утицај на укупну поставку, могућности и начине вођења оваквог ратовања, за разлику од другог облика ратовања. На основу оваквих претпоставки које брижљиво и аргументовано анализира, аутор извлачи закључак „да је партизански рат нарочито погодна форма отпора оних земаља које не располажу атомским средствима“.

Посебна интересантност и значај ових разматрања уочавају се с обзиром на чињеницу да ти, ван сваке сумње, актуелни проблеми, у нашој војној литератури још увек нису довољно и оригинално обрађени. Књига генерала Танасковића представља успешан прилог задовољавању тих потреба наше јавности и читалаца, поготово што начином обраде даје основе и иницира могућности да се овим проблемима приђе и са других аспеката.

Познато је да се у савременој војној литератури проблематика партизанског ратовања још увек третира фрагментарно и парцијално или само као елеменат опште тактике. Још увек има доста војних теоретичара који на партизански рат гледају као на „последњу шансу“ инфериорне ратне стране. Но, исто тако је познато да су неке земље не само у другом светском рату већ и после њега постигле или могле постићи своје ратне циљеве прихватањем партизанског рата као основног облика борбе. (Камбоџа, С. Вијетнам, Индонезија, Куба, па и Кина и Алжир). Сви ови случајеви говоре да се партизански рат сам по себи не може сматрати као обележје односно нужда, проклетство инфериорне ратне стране, него као најпогоднији облик борбе који у датим условима омогућује да се постигне победа. „Инфериорност“ такве ратне стране постала је доста релативан појам; у много чему су настале нове појаве и кретања. Показало се да за победиоца није довољна само премоћ, техничка и бројна, да ратовање уклапа у себе дејство и осталих, многобројних и врло утицајних фактора, а као један од значајних је и облик и начин ратовања, ратна вештина.

Књига генерала Танасковића, и посредно и непосредно, даје пуно материјала, систематисаних погледа и интересантних објашњења и коментара на ове теме. Стога нам се чини да је аутор потпуно у праву кад истиче значај и потребу сагледавања и изучавања проблема партизанског ратовања, особито од стране малих земаља, за које такав рат по његовим речима може да буде некад и „једина могућност“. Он је исто тако у праву када износи своје уверење да је неопходна благо-

времена припрема не само јединица, већ и народа за овакав начин ратовања, као и материјална и организациона припрема, а посебно упознавање с методом, тактиком ратовања.

Бављење проблематиком партизанског ратовања није актуелна и савремена тема искључиво за мале земље, а за велике само у смислу њиховог парирања оваквом облику и начину отпора, како је аутор дозволио да га схвати читалац. Оно је у пуној мери савремено и за велике војне силе, и то не само и у мери њихових припрема и ангажовања за противпартизански, противгерилски рат у односу на жртве њихове агресије, већ и као могућности, облик, процењивање, изглед за отпочињање и вођење локалних ратова. Не могу се видети озбиљнији разлици којима се аутор руководио да изостави изношење погледа и решења која се по овим питањима често срећу у иностраној војној литератури. Тиме би читаоцу било свакако олакшано да, сагледавајући погледе на начине и облике могућих парирања или примене оваквог начина ратовања и са друге стране, створи комплексније сопствене представе и закључке.

Аутор је обраду питања из широке проблематике партизанског ратовања вешто управио на најбитније проблеме из чијег се сагледавања уочавају основне и суштинске карактеристике партизанске тактике. У свим разматрањима он прати и развија једну од основних мисли своје књиге: о еволуцији партизанске тактике. Та еволуција је по мишљењу аутора неопходна, нужна компонента, карактеристика партизанске тактике током вођења партизанског рата. На потребу да се она не само сагледа, већ да се о њој непрекидно води рачуна како би се што ближе одредила у савременом третирању проблема партизанске тактике, посебно утичу нове појаве и промене које су законито и очигледно настале у послератном периоду на општем плану (развој ратне технике и средстава, војнополитичка кретања и промене, развој ратне вештине итд.).

Тактичке поступке, методе и облике реаговања у партизанским борбеним дејствима, како ширих тако и ограниченијих размера, аутор је обрадио у другом делу књиге („Тактика“). У интересантним разматрањима тема: обележја партизанске тактике, напад, заседа, одбрана, садејство партизанских јединица, родови војске и др. — он своје закључке базира на студиозно уопштаваним искуствима народноослободилачког рата. Као занимљива карактеристика ауторовог прилажења овим искуствима је његово задржавање, са подједнаком пажњом, и на позитивним и на негативним примерима, на до сада ретким или никако обрађиваним примерима, као и из свих подручја у нашој земљи. Овакво прилажење учинило је књигу посебно интересантном нашем читаоцу и може се само зажалити видљива, претерана обзирност аутора да не би већим илустровањем, многим па иако оригиналним примерима, оптеретио књигу и напустио усвојени тон војнотеоретске обраде.

У свим овим излагањима аутор инсистира на уочавању битне карактеристике наше партизанске тактике: њено развијање, еволуирање кроз ток и трајање рата. Уочавање ове особености — која се редовно манифестовала у разним тактичким поступцима у току нашег рата, значајно је сазнање за шири круг читалаца, поготову наших младих кадрова који тај рат нису непосредно доживели. Оно помаже да се схвати и поближе сагледа сва разноврсност реаговања, живог и

стваралачког односа који су остваривале ратне јединице и кадрови у организовању и извођењу борбених дејстава. Аутор је јасан у својим погледима, да се на партизанску тактику не сме гледати као на статичну, већ напротив и шире условљену и нужним променама подложну активност. Такође, он потпуно опредељено образлаже зашто се искуства и обрађени тактички поступци не смеју схватити као рецепти, решења за све ситуације. Потребно је уочити напор и постигнуће аутора да, у обради ове материје, примени такав метод излагања, којим би избегао готово нужно, заморно и стално истицање условљености и међузависности разних фактора, а све то да би читаоца држао у активном односу према материји коју обрађује.

Аутор у својим разматрањима о изненађењу каже: „С правом се може рећи да је оно основа партизанске тактике. Без њега је тешко замислити исход борбе било које партизанске јединице у било којем виду борбеног дејства.“

У даљим својим излагањима он се задржава на обради услова и начина остварења овог основног и познатог начела и захтева партизанске тактике. Својим прилажењем и обрадом проблема аутор наводи читаоца да асоцира, да размишља о условима ситуације, о могућним реаговањима једне и друге стране у борбеним дејствима, о могућним поступцима и њиховом парирању.

Познато је, на пример, да фашистичким агресорима није била непозната могућност „да окупација Југославије 1941. године не мора значити и њено освајање, покоравање“. Међутим, њих је и обим и ефекат отпочињања рата у Југославији изненадио. И доцније, кад су методички и свестрано предузимали мере да тај отпор униште, сломе, доживљавали су поновна изненађења, и на стратегијском и на тактичком плану, те не само што нису успевали да остваре своје опште ратне циљеве, него нису успевали, најчешће, да постигну ни одређене ближе задатке. Са дуготрајношћу рата у Југославији морали су да рачунају као, за њих, неизменљивом чињеницом, а доживљавање сталних и најразноврснијих изненађења као редовном појавом у вођењу и ширих и ограниченијих борбених дејстава. Оваква ситуација се непријатељу могла наметнути само применом својеврсне стратегије и тактике ратовања. У том склопу партизанска тактика, уклапајући у себе све елементе ситуације и реговања на њих, стално је водила рачуна о непонављању својих поступака и решења, или их је понављала, али у новим, друкчијим, измењеним варијантама. Отуда многа решења и поступци, које је партизанска тактика предузимала, изгледају једноставни и наводе на очекивање успелог реговања, парирања од стране непријатеља. Но, она су, готово по правилу, затицала непријатеља ван његове објективне моћи (техничке опремљености и наоружања, бројности и др.).

У конкретним разматрањима разних поступака, метода и облика партизанске тактике, аутор потенцира баш ту њену суштинску особеност: иницијативни, стваралачки, активан однос према свакој ситуацији.

СТИЦАЊЕ ТЕ ВЕШТИНЕ РАТОВАЊА, УСВАЈАЊЕ ПАРТИЗАНСКЕ ТАКТИКЕ, поред ширих предуслова на којима се базира (праведност рата, морално-политички фактор, рат на својој територији и др.), захтева високу обученост и спремност кадрова и јединица. У том смислу су

нарочито интересантна поглавља књиге у којима се аутор подробније задржава и обрађује проблеме и начине припреме, организовања, планирања партизанских борбених дејстава.

У трећем делу књиге аутор анализира савремена борбена средства и износи своје мишљење о могућном њиховом утицају на поставку, могућности и начин извођења партизанских дејстава. Он претпоставља да ће ова савремена борбена средства и техника приоритетно и најпресудније деловати и моћи да делују на поставке и начин вођења партизанског ратовања. Аутор је без сумње у праву кад том фактору придаје такав значај и посвећује пуну пажњу извлачењу што одређенијих закључака о могућним последицама, одразима употребе средстава за масовно уништавање и других савремених борбених средстава на вођење партизанских дејстава.

Но, иако је овај фактор такве природе да делује не само најзначајније, већ и најобјективније (пружа, нуди, сам по себи, одређене нове могућности), он не делује, као што је познато, самостално, издвојено, него у склопу осталих многобројних и разноврсних фактора. Са њима тек, комплексно, чини нову ситуацију која утиче и мора да утиче на промену садржине и облика ратовања, па и партизанског. Један од таквих фактора је и ратна вештина, доктрина о вођењу рата и употреби оружаних снага. Анализа свих фактора који утичу и могу да утичу на поставку и вођење партизанских дејстава представљала би, свакако, усложњавање предмета књиге, одвлачење на нове теме (чему аутор очигледно у целини није био склон, што и јесте вредност књиге). Но, исто тако било је неопходно њихово истицање, постављање и макар минимална обрада. На таквом предмету као што су војне теорије, доктрине, особито оних који поседују средства за масовно уништавање и њихови погледи на вођење и парирање партизанском рату, било је потребно задржати се. Чини нам се да би осветљавање и ове проблематике, макар и у мањем обиму, дало читаоцима заокруженије информације и допринело већој доречености закључака који су о овој теми изнети.

У књизи је комплексније и оригинално обрађен још један интересантан проблем савремених војнотеоретских разматрања: однос партизанског и фронталног начина ратовања. Све што је аутор изнео о овој теми одише његовим схватањем да ни наша ратна искуства, као ни истраживања повезана са савременим условима, не дају за право да се апсолутизира важност, пресудност значаја било којег облика ратовања, посебно. Прихватање ових облика ратовања, тежишно ослањање на један па други, или на оба комбиновано, зависиће од одређених, одређенијих ситуација. На ту мисао аутор упућује читаоца било кад говори о искуствима нашег НОР-а, било о ратним искуствима других земаља. Но, аутор исто тако, из оваквих ширих разматрања, истиче важност благовремених и свестраних припрема за партизански облик ратовања, без обзира да ли ће се он јављати као главни или помоћни облик ратовања (упознавање кадрова и становништва са условима и начином овог ратовања; организационе и материјалне припреме; најпогодније врсте јединица и начин њихове употребе; најпогодније наоружање и опрема јединица за овакво ратовање).

Однос партизанског и фронталног начина ратовања аутор анализира кроз двојност општих услова: кад се партизански рат јавља

као основни облик рата и кад је он само помоћна форма рата. Војна проблематика у овим различитим условима манифестује се на особен начин и захтева посебна, одговарајућа прилажења и решења. Те своје теоретске поставке аутор образлаже на низу конкретних питања као што су: командовање, садејство, избор и подела објеката дејстава, снабдевање, збрињавање, улога слободних територија и слично.

Поменути однос разматра се у књизи и обрадом питања: који су принципи ратовања под фронталним условима, општеважећи и познати, применљиви за партизанско ратовање, а који нису? У којој мери и у ком смислу је партизанска тактика засебна дисциплина, предмет вештине ратовања уопште? Како у партизанском ратовању и тактици третирати и односити се према фронталним дејствима? Који су принципи и поступци партизанског ратовања применљиви, од значаја и треба да буду елеменат и фронталног ратовања? На сва ова интересантна питања аутор, и посредно и непосредно, даје пуно својих закључака и материјала који за читаоца представљају врло солидну основу за властито закључивање или даље интересовање и бављење тим питањима.

Књига генерала Танасковића, иако је заснована на студијском изучавању и анализи искустава, углавном нашег народноослободилачког рата, окренута је лицем према проблемима и захтевима које савремени услови намећу у примени и извођењу партизанског ратовања, а посебно на плану партизанске тактике. Покренути проблеми, концизна мишљења и ставови аутора према њима, шири аспект у прилажењу и обради покренутих питања, дају књизи посебну вредност. Она је израз успешних напора аутора да искуства партизанског ратовања и нове проблеме партизанске тактике повеже у јединствену целину. Оваквим својим квалитетима књига ће задовољити интересовање и потребе наших читалаца, а представља и значајан прилог обради искустава нашег народноослободилачког рата са становишта савремених потреба.

